

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Haziran 2023, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.188-215

June 2023, Volume: 2, Issue: 2, pp.188-215

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Söyleşi / Interview

Makalenin Başlığı / Article Title

Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin 100 Yılı

100 Years of Terrorism and the Countering Terrorism in Türkiye

Yazar(lar) / Writer(s)

TRAD

Atıf Bilgisi / Citation:

TRAD. (2023). Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadelenin 100 Yılı. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss.188-215, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.29>

TRAD. (2023). 100 Years of Terrorism and the Countering Terrorism in Türkiye. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 2(2), pp.188-215, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.29>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı

5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

TÜRKİYE'DE TERÖRİZM VE TERÖRİZMLE MÜCADELENİN 100 YILI* ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana geçen 100 yıllık süre içerisinde birçok farklı terörizm tehdidiyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu çerçevede, 1880'lerden itibaren 1918'e kadar anarşizm, sosyalizm ve milliyetçilik ekseninde Balkanlar, Kafkasya ve Doğu Anadolu'da Osmanlı İmparatorluğu'nun maruz kaldığı siyasi şiddet hareketleri, 1918-1938 arasında genç Türkiye Cumhuriyeti döneminde Cumhuriyet karşıtlığı olarak kendisini göstermiştir.

1960-1990 yıllarında yaşanan Soğuk Savaş rüzgârı, sosyal ve ekonomik değişimler ile “yeni sol dalga” akımlarının ilerleyen yıllarda ayrılıkçı etnik terörizme esin kaynağı olduğu da görülmüştür. 1979 İran İslam Devrimi'nin ardından ise din motifli terörizm tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemeye başlamıştır. 1990'lardan itibaren Türkiye'de ayrılıkçı/bölücü terörizm, radikal dini motifli terörizm, radikal devrimci “sol” terörizm tehditleri yaşanmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihinde ise Türkiye, Fetullahçı Terör Örgütü'nün terör/kalkışma eylemlerine maruz kalmıştır. 2015-2016 yıllarında ayrılıkçı/bölücü, radikal devrimci sol ve radikal dini motifli terör örgütlerinin eylemleri sonucunda yüzlerce vatandaşımız hayatını kaybetmiş, binlercesi ise yaralanmıştır.

Tüm bu gerçekler ışığında, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi-SAM ve Terörizmle ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi-TERAM iş birliğinde 03-05 Mart 2023 tarihlerinde “Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'de Terörizm ve Terörizmle Mücadele” temasıyla Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Kongresi düzenlenmiştir. Aşağıda okuyacağınız metin, 03 Mart 2023 tarihinde gerçekleştirilen açılış oturumu konuşmalarının çözümlenmiş halidir.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Cumhuriyetin 100. Yılı, Terörizm, Terörizmle Mücadele, Radikalleşme.*

Prof. Dr. Yelda ONGUN: Çok değerli hocalarım, katılımcılar, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (SAM) ve Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM) Derneği iş birliği ile ortaklaşa olarak düzenlenen “Cumhuriyet'in 100. Yılında Terörizm ve Terörizmle Mücadele” başlıklı kongremize hepimiz hoş geldiniz.

Baskı, korku hali yaratma gibi anlamlara gelen terör kavramı ile terörün örgütlü bir yapı ile organize terör saldırılarının anlamını karşılayan

---

* 03-05 Mart 2023 tarihlerinde “Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'de Terörizm ve Terörizmle Mücadele” temasıyla düzenlenen Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Kongresinin açılış oturumunda yapılan konuşmaların deşifre edilerek metne dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur.

terörizm kavramının tarihçesi milattan önce 7’nci yüzyıla kadar gider ve günümüze kadar toplumların ve devletlerin karşı karşıya kaldıkları bir olgu olarak varlığını çeşitli dönüşümler geçirerek sürdürür. Ulusal ölçekte seyreden terörizm olgusu 11 Eylül 2001 saldırıları ile küresel ölçek kazanmış ve uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Fakat bu küresel sorun karşısında devletler bir araya gelememiş ve terörizmin tanımından başlayarak terörizmle mücadele konusuna kadar ortak bir mutabakat sağlayamamıştır.

100’üncü yılını kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren sistemli bir şekilde terör tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. FETÖ’den etnik bölücü PKK’ya ve aşırı solcu terör örgütü DHKP-C’ye, El Kaide ve DAESH gibi dini istismar eden terör gruplarından ASALA gibi terör örgütlerine kadar terörizmin farklı biçimleri ile Türkiye yıllardır mücadele etmektedir. Terör ve terörizmin tek bir nedeni olmadığı gibi terörizmle mücadele konusunda da tek bir çözüm yolu bulunmamaktadır.

On oturumdan oluşan ve üç gün sürecek olan Kongremizde bu konuların hepsine çok ayrıntılı bir biçimde farklı başlıklar altında değinilecektir. Etnik ayrılıkçı terörizm, dini motifli terörizm, radikal devrimci terörizm, medya propaganda dezenformasyon, terörizm ve toplumsal cinsiyet, istihbarat, teknoloji ve sınır ötesi operasyonlar gibi başlıklarla konu uzmanlar tarafından her boyutu ile tartışılacaktır.

Bu vesile ile değerli görüş ve çalışmalarlarıyla bizlere aydınlatacak olan konuşmacılarımıza ve siz katılımcılara teşekkür ediyorum. Bir teşekkür de tabii ki kongre düzenleme kuruluna, aylardır gelen bütün makaleleri inceleyerek titiz bir çalışma yürüttükleri için hepsine minnettarım. Son olarak da TERAM Başkanı Erol Başaran BURAL Hocama, Başkent Üniversitesi Sayın Rektörümüze ve Rektör Yardımcılarımıza bize verdikleri her türlü destek için ve sağladıkları imkanlar için teşekkür ediyorum. Başarılı ve faydalı bir kongre olmasını dileyerek sözü TERAM Başkanı Sayın Erol Başaran BURAL’a bırakmak istiyorum.

TERAM Başkanı Erol Başaran BURAL: Çok teşekkür ederim. Müsaadenizle öncelikle yaşadığınız deprem felaketinde hayatını kaybedenlere Allah’tan rahmet, yaralananlara da acil şifalar dileyerek başlamak istiyorum ben sözüme. Hocam biz TERAM’ı uzun yıllardır terörizmle mücadele eden ülkemizde terörizm, radikalleşme ve bu olgularla mücadele kapsamında akademik araştırmalar yapmak amacıyla Temmuz 2021 tarihinde kurduk. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100’üncü yılı

kapsamında da devlet kurumlarımız, üniversitelerimiz, sivil toplum örgütleri kendi alanları ile ilgili 100’üncü yıl kapsamında etkinlikler düzenlemeli düşüncesi ile biz de “Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele” konusunda bu tema ile bir etkinlik düzenlemeyi düşündük. Geçen sene yapacağımız faaliyetin kapsamı, içeriği, bunu ne şekilde hayata geçireceğimiz konusunda Sayın Prof.Dr. Yelda ONGUN hocamla ve ekip arkadaşlarıyla görüştük. Eylül ayında karşılıklı anlaşmamız sonucunda hazırladığımız bir protokolle de bu kongreyi hayata geçirmiş olduk. Dolayısıyla bu kongre tabii ki çok uzun bir sürece, sizin de biraz önce söylediğiniz uzun bir hazırlık dönemine dayanıyor, altı aylık bir sürece tekabül ediyor yaklaşık. Bu nedenle ben de hazırlık aşamasında emeği geçen düzenleme kurulumuza, bize yön veren bilim kurulumuza, bildiri gönderen tüm katılımcılara, yazarlarımıza, Başkent Üniversitesi’nin yönetimine, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama Merkezi’ne ve tekrar Sayın Prof.Dr. Yelda ONGUN Hocama, TERAM yönetim kuruluna, yine tüm düzenleme kurulu üyelerine çok teşekkür ediyorum. Ayrıca bizleri kırmayarak zamanını ayıran açılış oturumumuza katılan, kongremizi düşünce aşamasından itibaren destekleyen, bize yön veren biraz sonra da kendisini dinleyeceğimiz Doç.Dr. Nihat Ali ÖZCAN Hocama, Prof.Dr. Haldun YALÇINKAYA Hocama, bize kuruluşumuzdan itibaren desteklerini esirgemeyen komutanımız Emekli Korgeneral Mehmet DAYSAL komutanımıza teşekkür ediyorum, şükranlarımı sunuyorum. Bu etkinliğin akademik açıdan da ülkemize katkı sağlayacağını düşünüyorum. Şimdiden herkese başarılar diliyorum. Teşekkür ederim hocam, ben sözü tekrar size bırakıyorum.

Prof. Dr. Yelda ONGUN: Teşekkür ederim, sağ olun. O halde açılış oturumumuza başlayabiliriz. Açılış oturumumuzun ana teması “Türkiye’de Terörizmin ve Terörizmle Mücadelenin Tarihi, Ana Kavramlar” başlığını taşımaktadır. Birbirinden değerli üç duayen isim bizimle beraber. İlk konuşmacımız TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof.Dr. Haldun YALÇINKAYA. Hocamız Terörizm ve Terörizmle Mücadelede Kavramsal Çerçeve konusunu ele alacak. Sayın hocam katılımınız için çok teşekkür ederiz, buyurun söz sizin.

Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA: Yelda Hocam çok teşekkürler öncelikle böyle bir organizasyona Başkent Üniversitesi’nin ortak olması, oradaki meslektaşlarımızın üretkenliğini gösteriyor. Umarım Ankara’da bizim oluşturduğumuz bu verimli çalışma ortamı İstanbul ve diğer şehirdeki

arkadaşlarımıza örnek olur, böylece rekabet ederiz. Ben hep söylerim Ankara’da biz daha çok çalışıyoruz diye ve siz de bunun örneklerinden birini ortaya koydunuz.

TERAM’a da ayrıca teşekkür ederim gerçekten. Biz sınıf arkadaşımız Erol BURAL ile. Türkiye, yüzyıldan fazla bir süredir terörizmin bütün dalgalarıyla birlikte yaşamış bir ülke olmasına rağmen maalesef düşünsel anlamda birçok eksikliği bulunuyor. Bu tarihi geçmişi düşündüğümüzde 2021 yılına gelene kadar terörizm hakkında düşünce üreten bir sivil toplum inisiyatifinin çoktan oluşması gerekirdi. Bu gelişme ancak 2021 yılında sınıf arkadaşım Erol BURAL, emekli olduktan sonra oluşturduğu bu sivil toplum örgütlenmesi sayesinde vücut bulabildi. İnanıyorum ki devletteki görevi olmasa, Erol bu inisiyatifi otuz yıl önce de başlatırdı. Böylece büyük bir fayda yerine getirirdi diye düşünüyorum. Ancak hiç olmamasından daha iyidir ve inanıyorum ki bu entelektüel sorumluluğu fazlasıyla yerine getirmeye başladı, teşekkürler.

Ben çok uzun konuşmayacağım çünkü zaten itibar edip bana açılış konuşmasında Sayın Nihat Ali ÖZCAN gibi alanın on yıllardır düşünsel yazınına ortaya koyan ve Sayın komutanımız Mehmet DAYŞAL gibi alanda uzun yıllar çalışmış konuşmacılar var. Bu açılış konuşmacılarımızın öncesinde sadece itibar edildiği için bana yer verildiğini düşünüyor ve çok teşekkür ediyorum. Onun için temel birkaç kavram hakkında konuşacağım ve fazla uzatmadan kıymetli katılımcıların diğer uzmanların uzmanlıklarından faydalanmasına imkân sağlayacağım.

Tabii ki terör oldukça kötü bir durum ama deprem daha da kötüsünü yaşattı bize. Tabi terörle ilgili konuşurken deprem, doğal felaketler veya ne bileyim trafik kazaları gibi veya savaş gibi birçok insan ölümüne neden olan başka kavramlarla da bağdaştırılır ve onlarla mukayese edilir ve mukayese edildiğinde de aslında bazı eksikler ortaya çıkar. Bir İngiliz akademisyenin, terörde yılda en fazla bin kişinin öldüğü ama İngiltere’de trafik kazalarında yılda 3.000 ile 5.000 arasında insanın hayatını kaybettiği, dolayısıyla terörün çok fazla abartıldığını söylediğini kulaklarımla dahi duymuştum. Tabi terörizmin aslında belki de en önemli özelliklerinden bir tanesi hedefine olan etkisi ile kurbanına olan etkisi arasındaki farktır. Kurban sayısı belki çok olmayabilir, fakat hedefe aslında çok büyük bir etki yaratır. Terör eylemlerinin en önemli özelliği, aslında, maliyetinin oldukça düşük olmasıdır. Şunu da belirtmek lazım, birçok devlet tarafından terörizmin bir anlamda mazeret olarak da kullanıldığını görüyoruz zaman zaman.

Devletlerin bunun manipülatif bir şekilde kendi çıkarları için kullanabileceğini görüyoruz. Örneğin, 11 Eylül saldırılarından sonra dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanının “teröre karşı savaş” ilan etmesi terör- savaş üzerine çalışan bütün akademisyenlerde bir infial yaratmıştı. Yani elma ile armudun mukayese edilmesi gibi bir kavram olduğu söylenmişti bu durumun. Yani bunu derslerime gelen öğrencilerimin çoğuyla konuşuruz ve aslında bu hiç kabul edilebilir bir şey değildir! 11 Eylül’ün hemen ertesinde o şartlarda dahi bir grup akademisyen bunun olamayacağını, teröre karşı savaş olamayacağını ilan etmişlerdi ki zaten savaş ve terör birbirinden çok farklı kavramlardır. Her ne kadar ikisinde de silah, patlayıcı vesaire gibi şeyler kullanılıyor olsa dahi savaş aslında çok büyük bir organizasyondur. Bu büyük bir organizasyon içerisinde hedefleri olan tanımlanmış, belli hukuksal kuralları olan ve tabii ki etkisi çok fazla olan bir hadisedir. Fakat terörizm göreceli olarak maliyeti çok düşük olan ve zayıfın kuvvetliye karşı yaptığı bir eylem biçimidir.

Biz terörizmin teatral bir eylem olduğunu söyleriz. Yani terör eyleminin bir sahnede gerçekleştiğini vurgularız. Terörizmin, sahnede geçen eylemlerinin bir izleyici kitlesi olur ve eylemin etkisi izleyici kitlesinde ‘terör’ yani korku şeklinde yansımaktadır. Fakat savaş sahnede gerçekleşmiyor, hayatın her alanında gerçekleşiyor. Hayatın her alanını kapsayabilen bir şiddet hali bir anlamda ve dolayısıyla maliyeti inanılmaz seviyede yüksek olmaktadır. Fakat, terörizmde çok küçük maliyetlerle çok büyük etkiler yaratmak mümkündür.

Günümüzde bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler sayesinde iletişimde inanılmaz gelişmeler oldu ve bir anda dünyanın herhangi bir yerindeki bir kişi yapmış olduğu herhangi bir şeyi video görüntüsüyle canlı olarak yayınlatabiliyor ki bunun terörle bağdaşımı en üst noktaya gelmiş durumdadır. Yeni Zelanda’daki camii saldırısını birkaç yıl önce izledik ve o cami saldırısında bir kişi birkaç şarjörle bir silahla camiye yapmış olduğu saldırıda -ki çok acı bir saldırıydı- birçok insanı öldürdüğü görüntüleri dünyanın tamamına canlı olarak yayınladı. Eskiden, bu teatral şiddet halini bir bireyin canlı olarak yayınlaması ve tüm dünyaya erişebilmesi mümkün değildi. Fakat Yeni Zelanda’daki camii saldırısında o gün o anda tek kişinin tek silahla yaptığı eylem dünyanın tamamını etkilemişti. Belki de Normandiya çıkarması gerçekleştiğinde olandan daha büyük etki yarattı canlı olarak. Normandiya çıkarması esnasında kimse D-Day’de o gün ne olduğunu öğrenemiyordu veya daha sonra öğreniyordu. Fakat Yeni Zelanda’daki camii saldırısında o gün o anda tek kişinin tek silahla yaptığı

eylem dünyanın tamamını etkilemişti. Tabii ki Normandiya çıkarması daha sonra dünyanın geri kalanını da etkiledi. Ama terörizmin izlenmesi ve bunun etkisi çok önemlidir.

Dolayısıyla terörizmi tanımlarken savaştan farklı olarak bir düello olmadığını, triello olduğunu ifade ederiz. Savaşta iki taraf varken; terörizmde üç taraf vardır. Yani savaş esnasında olduğu gibi karşılıklı olarak iki tarafın gösterdiği bir şiddet hali değil; tam tersi iki tarafın sahnede gerçekleştirdiği bir eylemin üçüncü bir taraf olan izleyicilerin takip ettiğini görüyoruz. Burada bence “zayıfın güçlüye karşı daha küçük maliyetle yapmış olduğu eylem” şeklinde de tanımlayabiliriz. Türkiye neden terörizmin tüm dalgalarını yaşıyor sorusu ortaya çıkıyor. Terörizmle ilgili çalışan herkesin yeni bir terör eylemi gerçekleştiğinde bu yeni bir terör dalgasının başlangıcı mı sorusunu öne çıkarmayı severler. Bunun nedeni Rapoport tarafından tesis edilen terörizmin dört dalgası sınıflandırmasından kaynaklanır. 1800’lerin sonundan itibaren başlayan dönemde birincisi anarşizm dalgası, ikincisi kolonyal dalga, üçüncüsü yeni sol dalga ve dördüncüsü dini terörizm dalgası diye tanımlanan sınıflandırmaya Rapoport’un terörizmde dört dalgası şeklinde ifade edilir. 19’uncu yüzyılda anarşik dalgayı 20’nci yüzyılda 1’nci Dünya Savaşı ile birlikte 1960’lara kadar meydana gelen kolonyal dalga. Self determinasyon ilkesinin etkisiyle 1960’lardan sonra 1980’lere kadar yeni sol dalga ve İran Devrimi sonrasında da dini motivasyonlu terörizm olgusunu içeren dördüncü dalgadan bahsedebiliriz. Türkiye’nin terörizmin bütün dalgalarından etkilendiği söylenir. Aslında bu durum, Türkiye’nin muhatap olduklarının Türkiye’ye karşı gösterdikleri şiddeti ancak düşük maliyetle yapabilme kapasitelerinden kaynaklanmaktadır. Esasen terörle mücadele etmek son derece pahalı olmakla birlikte terörü yapan taraf için ise bir o kadar düşük maliyetle gerçekleştiğini bu noktada belirtmek gerekir. Dolayısıyla Türkiye açısından terörizm ve/veya terörle yetmişli yıllarla birlikte ASALA terörizmi ve sonrasında PKK terörizmi çağdaş dönemde en maliyetli mücadelelerin öznelerini oluşturmuştur.

2001 yılına gelindiğinde işte 11 Eylül saldırıları sonrasında dünyanın terörizmle tanıştığı daha doğrusu terörizmin “Global Terörizm” haline geldiği dönemde El-Kaide ile birlikte Türkiye’nin terörle mücadelesinde aslında yeni bir sayfaya girildiğini kabul etmek gerekiyor. Ondan öncesinde Türkiye mücadelesine ittifaklar içerisinde müttefiklerine anlatmaya çalışırken o tarihten sonra artık aynı sayfada yer almaya başladı ve burada Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi’nin Türkiye’de kurulmuş

olması da bu anlamda önemli. Şundan dolayı önemli yani Türkiye’nin bu konuda aslında düşünsel olarak katkı yapması gerekir düşüncesi dünya tarafından da NATO tarafından da anlaşılmış olduğunu gösteriyor.

Burada kavramsal çerçeveniz üzerinde durmam lazım. Biz genelde 11 Eylül’e kadar olan dönemde terörizmle ilgili tanımlamalar yaparken kamuoyunun kavramsal tartışmalara çok fazla girmediklerini görüyoruz. Ondan sonraki tarihlerde aslında girmeye başlıyoruz. Ancak bu aşamada bile daha çok hukukçular, kolluk kuvvetleri gibi hukuksal tanımlar kolluğun mücadele yöntemleri ya da askeri mücadele yöntemleri ile ilgili hususların tartışıldığını görüyoruz. Kavramsal tartışmalar esnasında bana göre en absürt olan kavramlardan bir tanesi 1990’lı yıllarda terörle mücadelenin kamuoyunda “düşük yoğunluklu çatışma” olarak tanımlanmasıdır. Bununla ilgili ben Harp Okulunda öğretim üyesiyken Genelkurmay Başkanlığının dönem içerisinde terörle mücadeleyi nasıl tanımladığına dair bir yüksek lisans tezi yönetmiştim. Ve hiçbir resmi dokümanda düşük yoğunluklu çatışma olarak tanımlanmadığını tespit ettik. Buna karşın kamuoyunda 1990’lı yıllar boyunca kamuoyundaki tartışmalarda düşük yoğunluklu çatışma kavramı inanılmaz derecede tüketildi. Ama hiçbir devlet kurumunun bununla ilgili mücadele yapan hiçbir birimde bu durum düşük yoğunlukta çatışma olarak tanımlanmamıştı. İşte böyle absürt bir durum yaşadık.

Türkiye’de terörizmin kavramsal tartışmalarını böyle nitelikli bir konferansta ki tekrar konferans yapanlara teşekkür ediyorum, tartışırken Türkiye’de kavramsallaştırma çalışmalarındaki absürtlüğü ve bu anormalliği not düşmek gerekiyordu. Maalesef ama gerçekten bize kavramsal açıdan bir fırsat ise 11 Eylül sonrasında ortaya çıktı. 11 Eylül sonrasında dünyada terörizmin küresel sorun olmaya başlaması ile birlikte küresel anlamda kavramsallaştırma tartışmaları başlamıştır. Türkiye’de de bizim gibi bu konu üzerine çalışanlar da artık kavramsallaştırma tartışmalarına böylece başlamıştır. Tabii bunun başka nedenleri de olduğunu düşünüyorum. Türkiye’de genelde işte askerlikle ilgili, savaşla ilgili hadiselerin çalışılması akademisyenler tarafından 1990’lı yılların sonuna kadar aslında zor konulardı, bunu kabul etmek gerekir. Şu örneği vermek isterim. Bugünlerde bir öğrencimle ülkemizdeki terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda bir tez çalışması yapıyoruz. Ne gam ki bizim 1990’lı yıllardaki terörizmin finansmanı ile yapmış olduğumuz mücadele ile 11 Eylül sonrasında dünyada FATF’ın (Malî Eylem Görev Gücü / Financial Action Task Force-FATF) kurulması sonrasındaki mücadelemiz büyük farklılık gösteriyor. Maalesef önceki dönemlerde etkin bir şekilde terörizmin finansmanı ile mücadele

ettiğimizi iddia edemeyiz. Bu da aslında maalesef dünyanın bu belayı bizimle paylaşmaya başlaması sayesinde bizim kavramsal açmazlarımızdan da çıkmamızı sağlamıştır diyerek, burada sözü sonlandırayım. Yelda hocam böylece kavramsal tartışmalarımızı da ortaya koyup sonrasında Nihat hocama ve Mehmet DAYSAL komutanıma da sözü aktarmış olayım. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yelda ONGUN: Sayın hocam çok teşekkürler sağ olun. İkinci konuşmacımız gerçekten bu alanın en önemli isimlerinden bir tanesi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi ve TEPAV Program Danışmanı Doç.Dr. Nihat Ali ÖZCAN. Hocamız bize “Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadeleye Tarihsel Bir Bakış” konusunu anlatacak. Sayın hocam buyurun söz sizde.

Doç.Dr. Nihat Ali ÖZCAN: Konuşmama başlarken, Başkent Üniversitesine ve TERAM’a teşekkürlerimi iletmek isterim. Haldun Hoca konuya bir giriş yaptı. Benim konum: Türkiye’de terörizm ve Türkiye’nin terörizmle mücadelesinin tarihi süreciydi. Sanırım dinleyiciler arasında öğrencilerim de var. Geçmişte bu konuyu ders olarak, Yüksek Lisans Programlarında birkaç sömestri verdim. Bana, bu kadar bakir olması ilginç gelmiştir. Bildiğim kadarıyla, Türkiye’de 25-30 farklı yerde yüksek lisans programı yapılıyor ama inanılmaz bir şey “Türkiye’de Terörizme” dair ders yok gibi. Yani Yüksek Lisans ve Doktora programları var Türkiye’de Terörizm” ile ilgili ya bir tane ya da hiç ders bulamayabilirsiniz. Bu çok ilginç bir durum. Biraz da çelişkili bir durum.

İlk olarak inter disiplinler bir alandan söz ediyoruz. Bu durum bizi çeşitli alanları bir araya getirmeye zorluyor. Bu konu, tarih, siyaset bilimi, hukuk, güvenlik çalışmaları, ekonomi, uluslararası ilişkiler, teknoloji, sosyoloji, psikoloji disiplinin bir bileşimi. Doğal olarak bunu sadece bir diplinin içinde açıklamak mümkün değil gibi görünüyor. Biraz önce Haldun hocamız da söz etti, abartılı bir durum mu terörizm, duygusal olarak bizi fazlaca incittiği için mi bu kadar çok ilgi duyuyoruz bu konuya. Oysa buna gelinceye insanın yaşamına ya da hayatına mal olan birçok olgu, konu var. Ama dediğim gibi, önemli bir fenomen, kaldı ki yeni bir olgu da değil, geçmiş yüzyıllardan miras kalan ve devam eden bir sorun. Demek ki birinci olarak konunun inter disiplinler bir alan olduğunu göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Yani her disiplinden uzmanların bu alanla ilgili söyleyecek sözünün olması sürpriz değil ve gerekli. Çünkü tek başına bir disiplinin konusu olacak kadar “sade-yalın” değil.

Konuya Türkiye açısından baktığımızda da biraz önce söylediğim gibi ilginç bir durum var. Her nedense Türk akademisi ya da entelektüeli Türkiye’de terörizm meselesine ya taraf tutmaktan dolayı, yani sonuçta terörizm politik bir hadise olduğu için herkesin de politik bir duruşu var, öyle olunca ya politik ideolojik mülahazalarla ya da o alanı çok çetrefilli gördüğü için, kişisel güvenliği ve kendi geleceği açısından çok heyecan verici bulmuyor ve uzak durmayı tercih ediyor. Oysa sosyal bilimciler için gerçekten çok bakir bir alan. Özellikle de Türkiye’de terörizm bağlamında, merakınızı kamçılacak çok konu var.

Terörizmle ilgilenen herkes, sorunun sürekliliği olduğunu söyler. Şöyle, eğer bir çatışmayı anlamak istiyorsanız onun kök nedenlerine bakmanız lazım. Ardından tarihsel süreç içerisinde nasıl geliştiğini anlamamız gerek. Bu yüzden biz de Türkiye’de terörizmi anlamak istiyorsak terör olgusunun Cumhuriyetin yüzyıllık tarihinde ortaya çıkmış bir olgu olmadığını, bize İmparatorluktan miras kaldığını değişip dönüştüğünü fark etmemiz gerekiyor. Dolayısıyla da Cumhuriyet döneminde terörizm ve terörizmle mücadelesini anlamak, Osmanlı İmparatorluğunun, özellikle 19 yüzyıldaki terör ve terörizmle yüzleşmesini bilmeyi anlamayı gerektiriyor. Çünkü ortada bir süreklilik söz konusu. Son tahlil de Cumhuriyet İmparatorluğun mirasçısıdır.

Hal böyle olunca, soru şu: Tarihsel süreçle bağlantılı terörizmi nasıl ele alabiliriz? Saydığım disiplinlerin her biri bizim için yol gösterici olabilir. Mesela, sorunu kronolojik olarak ele alabilirsiniz. Ya da kendi içerisinde ilişkilendirerek dönemlere ayırabilirsiniz. Bunun en popüler olanı, aramızda çok sayıda lisans, yüksek lisans öğrencisi de var, bizi tembelliğe de teşvik ediyor olsa da Rapoport’un meşhur “Terörizm Dalgalarıyla” ilgili olan makalesinden esinlenerek bakmak. Elbette yeni araştırmacılar, bu bakışa farklı eleştiriler getirip, sorunu farklı biçimlerde sınıflandırılabilir. Yani bu işi tarihi dönüm noktaları olarak sınıflandırabilirsiniz, Türkiye’nin ve İmparatorluğun kendi karakteristiğine göre sınıflandırabilirsiniz, amaçlarına göre sınıflandırabiliriz, bu süreç içerisinde Türkiye’de kendi içerisindeki temel dinamiklere göre, coğrafyaya göre yani farklı farklı biçimlerde sınıflandırmak mümkün. O yüzden belki de anlaşılması en kolay olanlardan biri Rapoport’un yaklaşımı. Rapoport biliyorsunuz makalesini bundan 5-6 ay önce kitap olarak daha genişletilmiş vaziyette yayınladı. Ben de kolaya kaçarak, Rapoport’un dalgalarından da esinlenerek, Türkiye’de de terörizmin kendi içerisinde dört dalgaya ayrıldığını belirterek yol çıkabilirim.

19’uncu yüzyıl terörizmin bütün vasıflarını, yansımalarını Osmanlı İmparatorluğunda da görmemiz mümkün. Eylem türlerinden, örgüt özelliklerine, motivasyondan, yayılmasına kadar. Yani, popüler Rus Anarşistler nasıl Çar’a terör saldırısı düzenliyorsa, Avrupa da ABD’de devlet adamlarını askerleri, diplomatları hedef alıyorsa benzerlerini Osmanlı’da da görmek mümkün. II’nci Abdülhamit’e düzenlenen bombalı saldırıyı, bizim tarihçiler kendi perspektifinden, terminolojileri ile “suikast” olarak görse de aslında terörizm disiplini açısından eylem, bugünkü yol kenarına koyulan bombalı terör saldırısının tipik bir örneğidir. Motivasyon politik, eylem tipik bir yol kenarı bombasıdır. Oraya bomba koyulmuş, sonuçta çok sayıda insan ölmüş, onlarcası yüzlercesi yaralanmıştı ve bunun arkasında politik bir motivasyon vardı.

Farklı hadiselerde bizi, 19’uncu yüzyıl sonunda, 20’nci yüzyıl başında Selanik’te, Makedonya’da, İstanbul’da yaygın bir terör olduğunu, terörizmi strateji olarak benimsemiş gruplar bulunduğunu söylüyor. Şimdi şu soruyu soruyorsunuz; terörizm Osmanlı imparatorluğundan Cumhuriyete miras kaldığına göre Osmanlı İmparatorluğu’nda terörizmin bu kadar yaygın görülmesinin sebepleri neydi? Aslında Rapoport bize bazı ipuçları veriyor. Özellikle, toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasi, askeri, teknolojik değişimlerin itici gücü çarpan etkisi var. Bilindiği üzere çok popüler bir söylem vardır; “terör genelde derin ekonomik, sosyal, siyasal değişimlerin yaşandığı dönemlerde kendini var eder, ortaya çıkar, daha çabuk görülür” şeklinde. Yani siyasal, sosyal altüst oluş dönemlerine bakmak lazım. Bu manada baktığınızda. 19’uncu yüzyıl Osmanlısı da dünyanın her yerinde olduğu gibi, Avrupa’da olduğu gibi, Rusya’da olduğu gibi, gerçekten çok önemli sosyal, ekonomik, teknolojik, siyasal dönüşümden geçiyor. Örneğin, göç konusu var. Eğer 19’uncu yüzyılda ve 20 yüzyılın başında Osmanlı’da terörizmle ilgileniyorsanız göç olgusuna bakmalısınız. Mesela göç alan iki önemli yer var Osmanlı’da. Birisi Osmanlı topraklarının batısında Selanik, diğeri doğuda, Batum. Her ikisi de Osmanlı’nın son yüzyılın da terörizm olgusunda önemli bir yere sahip. Selanik tarihine, Selanik’teki sosyal, ekonomik değişime, politik değişime, şehirleşmeye ve Selanik’in jeopolitik pozisyonuna baktığınız da liman, demiryolu, telgraf, çok kültürlülük, balkanların kapısı olması, Avrupa’nın oraya olan ilgisi, siyasi hareketlilik ilgi çekici. Benzer şeyleri Batum içinde söyleyebiliriz. Batum’un, Bakü ile bağlantısını, petrol endüstrisi ve demiryoluyla birlikte Karadeniz’e açılan kapı olması, göç alması, Rusya’dan gelen fikir akımlarına, ideolojik-siyasi tartışmalara, yol yöntem öğrenme metotlarına, işçi hareketlerine, ideolojik

tartışmalara, açık. İmparatorluğun iki ucundaki bu şehirlerden, İstanbul merkezli Selanik Avrupa’nın ve Balkanların, Batum ise Moskova bağlantılı fikir hareketleri ile Ermeni hareketlerini kuluçkası olacaktı.

Söz konusu faktörler, daha sonraki süreçte ortaya çıkacak terörizm dalgasının fikri ve fiziki koşullarını oluşturacaktı. Demek ki göç, Osmanlı’da demiryolları hatlarının çoğalması, telgrafın kullanımının yaygınlaşmaya başlaması, Balkanları da etkisi altına alan Avrupa’daki milliyetçilik akımları, özellikle Batum ve çevresindeki Ermeni meselesi, yine Kürt hareketleri ve buna benzer konular Osmanlı’da ortaya çıkan terörizm olgusunu ciddi manada etkilemiş görüyor. Bu gelişmelere terörizm perspektifinden bakmaya gerek olduğunu ortada. Uluslararası gelişmeler de tabii ki bu noktada oldukça etkili. Batı’nın Balkan politikaları ya da Çarlık Rusya’sının Kafkas politikaları, bu bölgede terörizmi etkileyen en önemli hususlardan birkaçı.

Bu dönemin, terörizmi farklı biçimde besleyen üç ayağından söz edebiliriz. Bunlar, Milliyetçilik, sosyalizm ve anarşizmdir. Sosyalizm ve devrim fikirlerinin cazibesini, anarşizmin ve sosyalizmin birbirinden çok şey öğrendiğini biliyoruz. Anarşizm, sosyalizmin yöntemler serisini, sosyalizm de anarşizmin ortaya koymuş olduğu şiddetin tarihi nasıl değiştireceğine yönelik tartışmalarla birlikte yürüdüğünü biliyoruz. Bu tartışmaların kısa bir süre sonra Osmanlı topraklarında ve özellikle de Balkanlarda milliyetçilik, anarşizm ve sosyalizm fikrî üçlemesinin ete kemiğe büründüğü bir gerçek. Benzer serüveni, kısa süre sonra Kafkaslarda ve doğu Anadolu’da da görebileceğiz.

Elbette bu etkileşim sadece İmparatorluğun kendi iç dinamiklerinden nasibini almıyor. Terörizmin uluslararası karakteri de doğal olarak, Osmanlı’yı da içerisine çekiyor. Çünkü devletlerle örgütler arasındaki ilişkiler, devletlerin örgütlerin politik amaçlarına duydukları sempati, terörizm olgusunun Osmanlı topraklarında bu kadar çok yaygınlaşmasına da imkân veriyor. Eğer bu alanla ilgilenen araştırmacılar olarak, 19’uncu yüzyıl sonunda, İstanbul Karaköy’deki Osmanlı Bankası baskınından habersizseniz ya da Selanik’teki seri bombalamalar ve eylemler konusunda bir fikriniz yoksa, terörizmin Türkiye’ye 20’nci yüzyılın son çeyreğinde uğradığına inanabilirsiniz. Oysa, Osmanlı’nın da son yüzyılında terörizm, İmparatorluğun yüz yüze kaldığı en önemli güvenlik sorunlarından birisiydi.

Tabii olarak bu olgu zaman içerisinde Osmanlı İmparatorluğunu, kurumlarını da değiştirdi ve dönüştürdü. Yani devlet kurumları da bu olguya

yönelik olarak değişti, kapasite kazandı. Mesela istihbarat tarihini okurken, özellikle arlık Rusya’sında gizli polisin nasıl kurulduğunu, terörizmin ve anarşizme bunun etkisini görebilirsiniz. Benzer şekilde Osmanlı topraklarından Avrupa’ya, ya da Avrupa’dan Osmanlı topraklarına geçtiğinizde, her tren yolu istasyonunda bir jandarma ya da polis noktası bulunduğunu, parmak izi almaktan tutun da teröristlerin kimliklerinin tanımlanmasına, resimlerinin çekilmesine, polis istihbaratı ve uluslararası alanda polis iş birliğinin ortaya çıktığını ve Osmanlı’nın da son yüzyılında uluslararası polis organizasyonlarının doğal bir üyesi haline geldiğini görebiliriz. Anarşistlerin takip edilmesi için kapasitelerini geliştirdikleri gibi, Osmanlı ordusunun son yüzyıldaki en önemli hareketinin yüzde 60’ının aslında kavramsal olarak ayaklanma, anarşizm ya da çetecilik, komitacılık gibi tırnak içerisinde tanımlı konusunda çok uzlaşılmamış ama fonksiyonları açısından baktığımızda 21’inci yüzyıldaki düzene karşı silahlı eylemler kategorisini karşılayan bir tür “terör” hareketlere karşı kullanıldığını görüyoruz.

Jandarmanın reformundan tutun, ordunun kapasitesinin %50-60’ının Balkanlarda olmasının en büyük sebeplerinden birisinin bu olduğunu görmek mümkün. Terörizmin anlaşılabilmesi için kavramların bazı alanlarda iç içe geçtiği konusundan biraz önce Haldun Hoca da söz etti. Özellikle son zamanlardaki en büyük tartışmalardan bir tanesi “ayaklanmayla” ilgili konular. Savaşta da terörizm bir yöntem olarak kullanılıyor, yani terörizmin mekanizması da kullanılıyor. Savaşta terörizm mekanizması da kullanılıyor, savaş devam ederken ayrıca da terörizm kullanılabiliyor. Mesela şu anda Suriye’deki iç savaşta olup bitenleri mikro cerrahiyle teker teker ayırıp, neyin terörizm neyin gerilla savaşı ya da neyin ayaklanma olduğu konusunu tam olarak sınırlarını çizip, ortaya çıkarıp, bakın şu birbirinden bağımsız, şu terörizm, terör ya da bu ayaklanma bu gerilla savaşı şeklinde ayırt edebilmek çok mümkün olamıyor.

Çünkü tüm bunlar birlikte hibrit vaziyette kullanıldığı için karakteristiği itibariyle iç içe geçmiş durumda. O yüzden bu tartışmalarda Türkiye’de Osmanlı’dan miras kalan Türkiye’deki terörizm tartışmaları bir noktaya gidiyor. şimdi peki o zaman biz Türkiye’de bu içe nasıl bakabiliriz? Eğer Rapoport bize öncülük eder ve bu işi anlamayı kolaylaştırırsa bu içe aynı perspektiften bakabiliriz. Öncelikle şunu söyleyeyim biz de birinci dalga olarak 1880’de başlayan modern dalgayı Osmanlı’nın tarihinin kendi son 100 yılındaki olgulara bakarak birinci kategori olarak alabiliriz. Çünkü Balkanlar, Kafkaslar, Anadolu ve Ortadoğu’da Osmanlı’nın güvenlik

sistemini çok ciddi manada bozmak amacıyla, toplumsal yapıdaki dini, etnik, mezhepsel grupları harekete geçirmeye yönelik sistematik bir tehlike veya sorunlar yaratılmış, Osmanlı bu sorunlarla yüzleşmek durumunda kalmıştı. 1880’lerden belki daha da önceye gidebilir, belki başlangıç Osmanlı-Rus Harbi olarak alınabilir. Osmanlı’nın yüzleşmek durumunda kaldığı terörizm olgusunun üç temel ideolojik ayağının yani anarşizm, sosyalizm ve milliyetçilik olgusunun Türkiye’de Osmanlı’dan bu yana devam eden terörizm olgusunda önemli bir ideolojik motivasyon olduğunu da görmemiz gerekir. Yine Avrupa’yla Rusya arasındaki Balkanlar üzerindeki rekabetin ya da Kafkasya’da ortaya çıkan rekabetin aslında bunda etkili olduğunu da söylemek mümkün. Ve nitekim bu dönemde tabi kurumların, devlet kurumlarının da siyasilerin de yasaların ya da düzenlemelerin de buna verdiği tepki de var tabi ki.

Yine küresel anlamda baktığımızda küresel bir iş birliği de ortaya çıkıyor yavaş yavaş. Yani nasıl? Teröristler dünyanın değişik yerlerinde o yüzyılda kendi aralarında iş birliği yapıp, birbirlerine öğrenen örgütler olarak bazı şeyleri öğretiyor, nasıl terörist olunacağına dair reçeteler yazıp, matbaalarda bastırıp, bunları kendi aralarında paylaşıyorsa, buna karşılık devletler ve hükümetler de kendilerini korumak için bunu yapmaları gerektiği konusunu yavaş yavaş bir şekilde anlamaya çalışıyorlar. Onlar da Roma’da Avrupa’nın değişik yerlerinde kongreler, konferanslar düzenleyip polis teşkilatları arasında nasıl iş birliği yapılır, istihbarat teşkilatları arasında nasıl iş birliği yapılır, demiryolu ve denizyoluyla seyahat eden anarşistlerin, teröristlerin nasıl takip edilebileceği, nasıl izlenebileceği gibi konularda devletler iş birliğine gittiler. Bunları bir bakıma Osmanlı’nın 1918’e kadar bu konuda karşılaştığı gerçeklikler. Bunun içerisinde Ermeni terörizminden, Makedonya İç Devrimci Örgütüne, yine Rumların ya da diğer etnik grupların kurmuş olduğu örgütler ve organizasyonlarla yüzleşmek durumunda kaldı. Örneğin 20’nci yüzyılda ASALA’yı anlamak istiyorsanız, ortaya çıkış dönemi olan 19’uncu yüzyıl sonundaki Ermeni meselesini, bu meselenin nasıl ete kemiğe büründüğünü, batıdaki Ermeni hareketlerinin temel karakteristiğinin, strateji ve taktiklerinin Avrupa’dan nasıl esinlendiğini, ama Doğu’da ortaya çıkan Ermeni hareketlerinin nasıl halk hareketine dönüşmek için silahlı gerilla hareketi biçiminde ortaya çıktığını da ortaya koymak gerekiyor.

Osmanlı’nın yüz yüze kaldığı ikinci dalga terörizm, aslında İmparatorluktan Cumhuriyete giden yoldaki karşılaştığımız terörizm olgusudur. Birinci Dünya Savaşının bittiği, 1918’den 1938’e kadar olan

dönemi içine alır. Bu dönemin en önemli karakteristiği, şüphesiz İmparatorluğun kendi iç meseleleri ile ilgili konulardır. Eğer biz terörizmi bir olgu, yöntem olarak ortaya koyuyorsak, 1918’den 1938’e kadar olan dönemde, 1918-1923 arasında Türkiye, sadece işgalcilere karşı değil kendi içinde de ciddi bir iç savaştan geçmiştir. Bu iç savaşta çok sayıda devlet dışı aktör yer alır. İstanbul Hükümeti Kuvâ-yi Milliye’yi isyancı olarak görürken, aynı dönemde Anadolu’nun birçok yerinde, farklı gerilla ve terörist grupları da olduğunu da unutmamamız gerekiyor. Karadeniz’e 1918’den 1923’lere kadar bakarsanız, yaygın biçimde Rum ve Ermeni silahlı gruplarını, o dönemki tanımla “çetelerini”, bugünkü kavramlarla ortaya koyarsanız, terörist ve terörizmin varlığını görebiliriz. Yani halkı yıldırmaya, yıpratmaya halkı politik tutumlarını değiştirmeye zorlamaya, göçe zorlayan birtakım silahlı hareketleri görebiliriz. Öte yandan Batı Anadolu’ya baktığımızda da benzer tablo söz konusudur. Mevcut hükümete karşı silahlı olarak ayaklanmış, politik bir ruhu olmayan, ancak daha sonra politize olan eşkıya grupları var. Onlar bir müddet sonra Anadolu’daki hareketin bir parçası haline geliyor. Yani gerçek manada baktığımızda aslında 1918 ile 1923 arası dönemde Türkiye’nin bir iç savaştan geçtiğini görebiliriz.

Üçüncü dönem, Rapoport, tarafından yeni sol dalga olarak tanımlanıyor olsa da bizim için daha farklı özellikler gösteriyor. Bu dönemde Türkiye’nin yüzleşmiş olduğu terör ve terörizmin temel dinamikleri 1960’ları kuşatan dünyayı çok iyi anlamayı gerekiyor. Yani Soğuk Savaş döneminin en büyük karakteristiği Sovyetler Birliğinin yani Doğu Blokunun, Batı Bloku yani Amerika aralarındaki nükleer yarışı. Buna bağlı gelişen dehşet dengesine, farklı araçlarla siyaset yürütmenin gerekliliğidir. Sovyetler Birliğinin dünyanın neresinde silahlı bir ayaklanma varsa bunu destekleme politikasına karşı, Batının da özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nin, 1950’lerden itibaren dünyanın neresinde batı karşıtı bir hareket varsa onları bastırmak amacıyla silahlı hareketleri desteklemesi terör ve terörizmi popüler ve yaygın hale getirirken Türkiye’de bundan nasibini aldı.

Bu noktada Türkiye, 1960’lara geldiğinde, yeni sol dalganın etkisi altında kaldı. Türkiye’nin talihsizliklerinden birisi jeopolitik konumuydu. Yani Vietnam Savaşının ortaya çıkardığı heyecan verici durum, bazı sol örgütler için yaşam alanı yaratan Filistin’in pozisyonu, Türkiye’nin sınır komşusu olan Suriye’nin tutumu, Türkiye’den radikalleşmiş olan grupların silahlı bir harekete dönüşmeye ihtiyaç duyduğu güvenli bölgeleri bulmalarını, Türkiye’deki radikalizmi ve sol hareketlere ilgiyi hızla arttırdı.

1960’lardan itibaren bu gelişmeye tepki veren- vermesi istenen “sağ” da hızla silahlı hareketlere dönüştü. Milliyetçi Sağ’a dini gruplarda dahil oldular. Özellikle 1950’lerden itibaren Mısır’ı terk eden Müslüman Kardeşlerin bir bölümünün Suudi Arabistan’a bir kısmının da Avrupa’ya gidip Almanya’ya yerleşmesi, onun ardından da Türkiye’de 1960’lardan itibaren bir “tercümeler” çağına yaşanması, bu çevirilerle radikal Müslüman Kardeşler literatürünün Türkçeye hızla kazandırılması, aynı zamanda da Marksist klasiklerin Türkiye’ye hızlı bir biçimde görünmez eller tarafından tercüme edilerek, özellikle etkilenmeye açık radikalleşme yolunda büyük potansiyel gösteren genç jenerasyona empoze edilmesi, Türkiye’de radikalleşmeyi ve memnuniyetsizlikleri besleyen büyük ekonomik, sosyal, siyasal altüst oluşları, hükümetlerin istikrarsızlaşması, kentlerin büyük göç alması, gecekonduların çoğalması, genç nüfusa cevap verebilecek bir ekonomik refahın ve üniversite / eğitim imkanlarının olmaması, radikalleşme süreçlerini Türkiye’de gerek solda, gerek milliyetçilik gerekse İslami radikalizm anlamında şiddeti destekler bir eko-sistem yaratmıştır.

Ekonomik kalkınmanın ancak bir modelle, bu modelin de sosyalist ya da “millici” bir modelle gerçekleşebileceği varsayımı, bir müddet sonra bunun için bir devrimi, devrim içinde tarihi harekete geçirecek biçimde şiddeti meşrulaştıran bir zincir kurmuştur. Bu zincirin sonunda, olaylar uluslararası ortamda ve geçmişteki tarihsel mirasla, etnik, dini ve mezhepsel mirasla beslenmiş ve Türkiye kendini 1960’ların sonunda doğru bu dalganın içinde bulmuştur. Bu dalga 1970’lerin sonuna gelindiğinde, tırnak içerisinde gerek “İslami söylem”, gerekse “sosyalist söylem” toplumun içerisinde kendini ifade etmekte o zamana kadar zorluk çeken ya da bunu gizleme ihtiyacı hissedenlerin birden ortaya çıkmasına yol açtı. Nitekim Türkiye’deki Marksist hareketler, ki bir müddet sonra kendi yedeklerine bölücü Kürtçü faaliyetleri aldılar, Türk milliyetçiliği adına çalışanları etki-tepkiyle radikalleştirdiler. Bir müddet kenarda bekleyip, sessizliğini son yarım yüzyıldır koruyan “Siyasal İslamcılar” da sahneye dahil oldular. Bunu da destekleyen uluslararası rekabet, soğuk savaşın şiddeti destekleyen ortamı, Türkiye’deki ekonomik ve siyasal istikrarsızlıklar, göç hareketleri, Türkiye’yi gerçekten ciddi bir “terörizm cenneti” haline getirdi.

Bu “terörizm cenneti” Türkiye açısından baktığımız zaman, 1970’lerden itibaren farklı bir karaktere büründü, nitekim hemen yanı başımızda İran’daki İslam Devrimi, Türkiye’de terörizmi etnik ama aynı zamanda dini terörizmle birleştiren ve Kürt Hizbullah’ı olgusunu da ortaya çıkardı. Dolayısıyla önünüze bir yelpaze açtığımızda, Türkiye’de terörizm

konusunda yazmak, çizmek veya anlamak isteyen herkese cevap verebilecek nitelikte, geniş bir yelpazede terörizmin her türünü görmek bu manada mümkün. Yani bunun içerisinde Türkiye etnik terörizmi, bunun yanına dini referanslı terörizmi, mezhepsel ölçek yani mezhepsel karakterde küçük ölçekli terörizmi, bunun yanı sıra ideolojik olarak sosyalist veya sosyalizm fikrini destekleyen terörizmi, bireysel terörizmi yani aklınıza gelebilecek her türlü terörizm olgusunu maalesef son yüzyılında tecrübe etti. Bunu tecrübe etmesiyle birlikte karşılığında da büyük bir maliyet ödedi. 1950’lerden bugüne baktığımız zaman Türkiye’nin terörizme verdiği kurban sayısının 100.000 civarında olduğunu söyleyebiliriz. Bu terörizmin içerisinde model olarak kendine Güney Amerika’daki modeli örnek alan örgütleri, Maoizm’den etkilenecek Türkiye’yi sosyalist bir yola sokmak için Maoizm’i örnek alan uygulamaları, yine Maoizm’den etkilenip ama etnik amaçlı olan PKK terör örgütünü, yine PKK terör örgütünün bir müddet sonra kendisini geliştirip başka terör örgütlerine hamilik yaptığını, bütün bunların zaman zaman ittifak ilişkisine girdiğini, küresel terörizmin gelişmesiyle birlikte özellikle DAİŞ benzeri örgütleri, yine bu bağlamda baktığımız zaman işte El Kaide’yi, onların alt parçacıklarını, atomize olmuş vaziyette ne kadar örgüt varsa bunların hepsini Türkiye’de görmemiz mümkün.

Buraya kadar, Türkiye’nin terörizm olgusuna ne kadar da “verimli bir şekilde” imkân sağlayıcı bir karakterde olduğunu gördük. Şimdi son birkaç kelimeyle Türkiye’nin bu yüzyıl içerisindeki terörizmle mücadelesiyle de ilgili birkaç şey söyleyeyim. Türkiye terörizm olgusuyla karşılaştığımızda bütün dünyada olduğu gibi 1960’larda aslında biraz şaşırıldı. Belki 1938’e kadar bu konuda bir fikri vardı. Niye bir fikri vardı onu da söyleyeyim. 1918’de Türkiye’de ortaya çıkan olguların üstesinden gelebilecek siyasi, bürokratik ve güvenlik kadrolarına sahipti. Çünkü Balkanlarda uzun yıllar savaşmış, Balkanlar’daki mücadelelerde gerek mülki idare amiri olarak gerekse kolluk olarak gerekse subay olarak görev yapmış olan Cumhuriyetin ilk kadrolarının içerisinde inanılmaz derecede tecrübeli ve yetenekli insanlar vardı. Düşünün; 1910’larda Balkanlarda üstegmen iken 1920’lerde 1930’larda kırklı yaşlarında yeterince tecrübeye sahip olmuş insanlardı bunlar. Dolayısıyla 1918 sonrası karşılaştıkları sorunların üstesinden nasıl gelebileceklerine dair hem bir inançları hem politik bir programları hem de kapasiteleri ve kabiliyetleri vardı. Fakat 1938’den sonra Türkiye’de 1960’lara kadar yaşayan jenerasyon sistemden çıktı, yani emekli oldular, vefat ettiler, rolleri bitti.

Türkiye siyaset olarak farklı biçimlere dönüştü çok partili sisteme geçti. 1960'lara gelindiğinde yani terörizm başladığında herkes mücadeleyi yeniden ve sıfırdan öğrenmeye başladı, çünkü bu yeni bir durumdu. Sonrasında Türkiye kurumlarda bazı değişikliklere gitti. Mesela Jandarma Komando Okulunun kuruluşundan tutun da Soğuk Savaş dönemindeki anti-komünist hareketlerin ortaya çıkarabileceği sorunlarla baş etmeye yönelik olarak Özel Kuvvetlerin, dağ taburlarının ilga edilerek yerlerine komando taburlarının kurulmasının serüveni 1960'lardan sonra Soğuk Savaş ve NATO'nun konsepti ile de ilgili ve bağlantılıydı.

Türkiye’de terörizmle mücadele konusunda en önemli sorun ise terör kavramının sınırlarının ne olduğu konusunda karar alıcıların ve en başta siyasislerin bir fikirlerinin olmaması ya da olan fikirlerinin gerçeklerle örtüşmemesiyle ilgilidir. Şimdi sorsak örneğin, terörizm, gerilla savaşı, ayaklanma diye kategorik olarak bunların her birisinin temel parametreleri var. Mesela terör genelde hafif silahlarla donatılmış, gizli, politik hedeflere suikast, banka soygunu gibi eylemlerle ulaşmaya çalışan bir hareket. Öbür taraftan gerilla savaşı dediğimiz zaman bu daha çok hafif piyade silahları ile teçhiz edilmiş, kendini açıkta gösteren, doğrudan askerleri hedef alan, halkı etkilemeyi ve yeniden yönlendirmeyi hedefleyen bir organizasyon. Ayaklanma dediğiniz zaman ise bunların kombinasyonu ortaya çıkıyor. Benim kişisel kanaatim Türkiye’de terörizmle mücadele konusunda en önemli sorun, özellikle de yüzleştığımız konu neyin polisiye neyin politik, hükümet etme işi olduğu konusunda ayırım yapmamakla ilgili. Örneğin, terörizm ve terör olgusu kapsamında eğer DHKP-C’den söz ediyorsanız bu polisiye bir meseledir. Yani polis teröristi yakalar, götürür ve yargıya teslim eder. Bu polisle ilgili bir husus. Tabi ki, hukuki, sosyolojik, siyasi boyutları ayrı, onları da tartışabilirsiniz. Ama bu polisin kapasitesiyle ilgili bir iş, yani polis bunu yapabilir. Çünkü DHKP-C dediğiniz örgütün sonuçta hafif silahları yani kalaşnikofu, el bombası, makinalı tabancası, patlayıcısı falan vardır ve bu polisin kapasitesi dahilinde baş edebileceği bir iştir. Ama mevzu PKK ise bu polisin işi olmaktan çıkar. Bu artık yarı askeri karakterde bir iştir. Yarı askeri bir karakter deyince orada birdenbire yeni bir tartışma başlıyor. Neden? PKK 120 mm.lik havan kullanıyorsa, roketatarlar, alçak hava irtifa savunma sistemleri kullanıyor ve aynı zamanda 300-500 kişi ile karakollara saldırıyorsa artık bu olgu, bu hadise polisin kapasitesini aşan bir realitedir. Polisin kapasitesini aşan bir realiteye cevap verebilmeniz için politik, psikolojik, teşkilat ve hukuki açıdan sizin kolluğunuzu ya da kolluk işi yapacak olan askerlerinizi buna uygun bir biçimde organize etmeniz ve

kendi mantığınızı, kendi kabullerinizi, beklentilerinizi buna göre dizayn etmeniz gerekir. Maalesef Türkiye PKK ile mücadele ederken bu yanlışın içine düşmüştür. Yani şöyle düşünün PKK’yı terör örgütü olarak tanımlıyorsunuz ama söyleminizde buna hafif soğuk algınlığı diyorsunuz ama gerçekte verilere baktığınızda bu bir verem. Neden? Düşünün bir dönem PKK 500-600 kişiyle taburlara saldırıyor, ağır silahlar kullanıyor, Doğa uçaksavar kullanıyor havan kullanıyor, günlerce süren çatışmalar oluyor. Siz de buna karşılık 50.000 kişiyle operasyon yapıyorsunuz. 50.000 kişiyle operasyon yapılan olgunun adı terörizm değildir. Orada ne olur? Siyasetçi buna terör diyerek “kendisini kurtarır”. Siyasetçi böyle dediği için kolluk da ya da kolluk görevi yapan asker de siyasetçiyi üzememek için ya da onunla çatışmamak için o da buna terörizm der, fakat bu sorunla baş etmek istediğinizde terörizmin çok ötesine geçersiniz, çünkü terörizmle mücadele polisiye bir iştir. O yüzden de ne oluyor? Olgunun adını terörizm diye koyup tedavisini vereme göre yapıp, kayıt altına alırken de soğuk algınlığına göre reçete yazarsanız, ülkenin bütün kurumlarını ülkenin bütün sistemlerini her şeyden önemlisi vatandaşımızın algısını deforme eder ve bozarsınız. Türkiye’nin terörle mücadeledeki en önemli sorunu buydu. Nitekim bunun bir benzerini Suriye’de, Irak’ta görmek de mümkün. İlginçtir ki benzer bir ikileme şu anda Putin de düşmüş durumdadır. Putin Ukrayna’ya yaptığı müdahaleye özel operasyon diyor savaş diyemiyor, yaptığı iş ise nerden baksanız bütün boyutlarıyla savaş. Ama Putin’e sorarsanız iç hukuk ve uluslararası hukuktan kaynaklı olarak sorun yaşamamak için bunu özel operasyon olarak tanımlıyor. Mücadele meselesi çetrefilli, maliyetli ve uygun olmayan sonuçlar ürettiği için maalesef bu tartışmalar bütün boyutlarıyla dünyanın her yerinde farklı biçimlerde devam edecektir.

Tekrar sözümü toparlayacak olursam sosyal bilimciler için Türkiye’de terör ve terörizm olgusu inanılmaz “zenginlikte” bir alan. Bu alanın içerisinde akademisyenler ve araştırmacılar, maalesef hukuki olarak, siyasi bir baskıdan ve tepkiden kaçındıkları için bu alana girmek istemiyorlar. Örneğin gidiyor DAİŞ’i yazıyor, Sri Lanka’yı yazıyor, Avrupa’da bir örgütü yazıyor ama burnunun dibinde 50 yılda 80 farklı terör örgütü tarafından ortaya çıkarılan 100.000 kişinin öldüğü terörizmin her türlü çeşidinin her türlü eylem tipinin görüldüğü, Türkiye’yi yok sayıyor. Yani bu oldukça ilginç. Yani bu konuşma sonucunda bizi dinleyenlerden 3-5 kişi etkilenir, bir konu belirler bir tez yazımı konusunda mesele arar da bu konulara girerse bu işten büyük ekmek yer, akademik alanda bir şeyler üretmekte zorluk çekmez, çünkü önümüzdeki yüzyılda şu andaki gibi etrafımızda Irak, Suriye,

Afganistan, Yemen, Libya olduğu müddetçe terörizm gündemden düşmez. Ben sözümü burada keseyim Yelda hocam. Beni dinlediğiniz için hepinize çok çok teşekkür ediyorum. Umarım moralinizi bozmamışumdır. Kendinize iyi bakınız.

Prof. Dr. Yelda ONGUN: Sayın hocam çok teşekkür ederiz, çok kıymetli bilgiler verdiniz. Alana ilgi duyan gençlerimiz için de çok cesaretlendirici oldu konuşmanız. Üçüncü konuşmacımız da yine çok kıymetli bir isim, Em.Korg. Mehmet DAYSAL. Kendisi bizlere “Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) Rolü ve Önemi” konusunu anlatacak. Sayın komutanım siz terörizmle mücadele alanında TSK’da değişik kademelerde bulunmuş, NATO’nun farklı birliklerinde görev yapmış, yaklaşık 45 yıllık bir tecrübeye sahip olan, Afganistan ve Balkanlar gibi farklı bölgelerde NATO operasyonlarına katılmış ve yürütmüş, askeri istihbarat konusunda da en önemli isimlerden birisiniz. Sizin saha tecrübeleriniz ve şimdi söyleyecekleriniz hepimiz için çok önemli. Sayın komutanım sizi dinliyoruz, buyurun.

Em.Korg. Mehmet DAYSAL: Yelda Hanım çok teşekkür ediyorum benden önce konuşan Haldun Hocam ve çok değerli sınıf arkadaşım Nihat Ali Özcan Hoca’ya da mükemmel sunumları için teşekkür ediyorum. Yine bu kapsamda böyle bir kongreyi düzenleyen, katılan, emeği geçen herkese, TERAM ve Başkent Üniversitesine hem tebriklerimi hem de teşekkürlerimi sunuyorum. Bu kongreden istifade ile bu kadar kişi bir araya gelmişken, son günlerde ülke olarak çok büyük bir acı yaşıyoruz, bundan ötürü de bu elim deprem felaketinde hayatını kaybedenlere rahmet diliyorum, geride kalanlara da hem şifa hem de sabırlar diliyorum. Böyle acıları inşallah tekrar yaşamayalım, temennimiz budur.

Nihat Ali Özcan hocam bu işlerde usta, daha sonra onunla olan bir hatıramı da anlatacağım. Benim meslek hayatım boyunca her sıkıştığımda kendisini aradığım, bilgisine tecrübesine başvurduğum ve yardımını aldığım çok yakın bir arkadaşumdır, onu burada görmekten de özellikle mutlu olduğumu belirtmek isterim. Çok güzel bir sunum yaptı, ondan sonra konuşmak o kadar da kolay değil diye düşünüyorum.

Nihat Ali Hocam tarihsel geçmişine göre terörizmle mücadeleyi de çok iyi özetledi. Türkiye’nin coğrafi konumuna baktığımız zaman zaten stratejik bir konumda, etrafındaki ülkelere baktığımız zaman da çok iyi bir model olmayan ülkelere kuşatılmış olduğunu görüyoruz. Yıllardan beri de bunun etkileriyle de karşılaşılıyor ve terörün her boyutunu, şiddetin her

boyutunu yaşıyor ve bunlara karşı da yüzlerce binlerce vatandaşını kaybediyor ve ekonomik olarak da önemli enerji sarfı durumunda kalıyorsunuz. Ben 1979 yılında teğmen olarak silahlı kuvvetlere katıldıktan sonra 1988 yılına kadar olan tüm meslek hayatım terörle mücadele içerisinde geçti. Bunun bir bölümünde de yurt dışı görevlerinde de fiilen görev almak suretiyle işin o boyutunu da yaşadım. Ülkenin tamamını gezdim, o bölgedeki insanları gördüm, en son bunların içerisinde de yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne gittim ve durumu yakinen müşahede etme fırsatı buldum. Hep aklıma şu gelmiştir benim. Nihat Ali Özcan Hoca’nın biraz önce bahsettiği konuları da düşünerek, bu terör belası başımızda olmasaydı biz buna bu kadar enerji, bu kadar kaynak harcamasaydık acaba Türkiye nasıl bir ülke olurdu? Bizim ülkemizi bir bütün olarak hangi durumda görürdük ve ekonomimiz nerede olurdu? Refah seviyemiz nerede olurdu? Hep bunları kendi kendime sorgulamışım ve sonucunda çok üzülüğümü de ifade edebilirim. Ama bu da Türkiye’nin bir gerçeği. Ben meslek hayatım boyunca yurt dışı görevlerde 1993 yılında Azerbaycan da 4 ay 5 ay gibi bir süre görev yaptım ve orada Elçibey’in ülkeden ayrılmasını ve Haydar Aliyev’in görevi gelmesini yaşadık. 1995 yılında Bosna Hersek’te Dayton Anlaşması döneminde öncesinde ve anlaşmanın hemen sonrasında o ülkenin en karmaşık döneminde bir yıl süreyle görev yaptım. Afganistan’da iki dönem görev yaptım. Bunlardan bir tanesi 2002-2003 yılında bir yıl TSK’nın tarihinde çok önemli bir görev üstlendiği bir görevdi. Lider ülke olarak 22 ülkeye emir komuta ettik ki bunlardan 11’i Avrupa Birliği üyesi ülkelerdi ve o dönemde Afganistan kurucu Meclisi olarak adlandıracağımız Loya Jirga’nın kurulumunda, şehrin güvenliğinin de sağlandığı bir görevdi. Daha sonra da 2012-2013 yılında bir yıl süreyle 11 yıl sonra bir daha görev aldım ve terör içerisinde terörle mücadele koşullarında yaşayan ülkenin 11 yıl sonra nerelere geldiğini gözlemleme imkanına da sahip oldum. Bütün bunların hepsinden çıkarılan dersler var. Ben bunları etrafımdaki arkadaşlarımla ve meslekten arkadaşlarımla hep paylaştım. Bizim çünkü yaşanan olaylardan dersler çıkarmamız ve bu dersleri de gelecek nesillere de aktarmamız gerekiyor ama bütün bu görevlerde ben hep şunu gördüm ve şununla iftihar ettim. Birincisi ülkemizin çok büyük olduğunu gördüm, ikincisi TSK’nın çok güçlü ve kendisine verilen her türlü görevi en iyi şekilde her ortamda yerine getiren bir kuruluş olduğunu gördüm, diğer bu konuda Türk insanının içindeki cevheri ne kadar yetenekli ne kadar fedakâr ne kadar cefakâr özverili olduğunu ama her türlü koşulda da kendisine verilen görevi nasıl en iyi şekilde yerine getirme gayreti içerisinde olduğunu gördüm.

Nihat Ali Özcan Hocamın tarihsel olarak özetlediği süreçte etki tepki yaklaşımı çerçevesinde belki de silahlı kuvvetlerde devlet de bu terörle mücadelede terörün attığı adımları kabuk değiştirmesine bağlı olarak değişik stratejiler değişik taktikler yöntemler belirleyerek ona ilişkin olarak kaynaklarını ayırarak mücadelesini sürdürdü. Çünkü terörle mücadelede bize hep söylenen şudur: akıllı akılın mücadelesidir. Yani siz karşı tarafı da çok akıllı olarak kabul edeceksiniz, dolayısıyla siz de tedbirlerinizi alırken kararlarınızı uygularken en az onun kadar akıllı en az onun kadar aktif olmalısınız ve bu aldığımız tedbirleri de uygulamaya dökmelisiniz. Tabii bu süreçler içerisinde de hem devlet hem de silahlı kuvvetler geliştirdiği taktikleri ve stratejileri uygulamaya koyarak eyleme dönüştürdü ve terörle mücadelesini bu şekilde sürdürdü.

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşadıklarımız herkesin malumu. Bu yaşanan olaylardan sonra da yine devletimizin bütün birimleri terörle mücadelede çok yönlü mücadele stratejisi kararını aldılar ve iç kurumları bakımından da bunun tarihi bir dönüm noktası olduğu görüldü. 2018 yılından itibaren de terörle mücadelede öngörü, strateji ve tedbir olarak üç önemli bakış açısıyla ele alınmaya başlandı terörle mücadele. Bu ilkeler çerçevesinde de nelerin amaçlandığına bakarsak şunları görüyoruz. Olay sonrası operasyon anlayışından, Devletimiz kesintisiz operasyon anlayışına geçti. Tehlikeyi kendi sahamızda değil olduğu yerde bertaraf etme anlayışı geldi. Ekipman, araç, gereç ve personel kapasitesi artırıldı, yerli ve milli teknoloji kullanım oranı arttı ki bu bence terörle mücadelede en önemli gelişmelerden birisidir silahlı kuvvetler açısından da. Lojistik ve finansal kaynakların kurutulması hedeflendi. Yine sınır güvenliğini artırma konusunda da birçok tedbirler alındı ve uygulamaya sokuldu.

Terörizmle mücadelede de yine biraz önce hem Haldun Hocamın hem de Nihat Ali Hocamın vurguladığı şekilde istihdamı arttırmak, ekonomik imkanları arttırmak, eğitim imkanlarını arttırmak, özellikle yerel yönetimlerin örgüt tarafından istismarını önlemek, vatandaşla teması arttırmak, güvenlik ve özgürlük dengesinde kişisel kayıpların ortaya çıkmaması için azami gayret gösterilmeye başlandı. Amaçlanan proaktif bir şekilde terörle mücadelede kararlılığın sürdürülmesi oldu. Yine son dönemlerde bence Türkiye açısından terörle mücadelede en önemli stratejik adımlardan bir tanesi insansız hava araçlarının ve silahlı insansız hava araçlarının kullanılması oldu. Biz meslek hayatımız içerisinde çalıştığımız dönemlerde İHA’ların kullanımının ilk adımlarına şahit olduk, silahlı kuvvetlerde ve terörle mücadelede. Yurt dışından kiralanan İH’larla

sürdürülen mücadelelerde ne gibi zorluklar yaşadığımızı bunların ülkenin bekası açısından da ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığını da o dönemde gördük ama bugün gelinen seviye ve insansız hava araçlarının kullanımı bence terörle mücadelede en önemli stratejik dönüm noktalarından bir tanesi oldu.

Afganistan görevim esnasında da özellikle son görevimde bütün dünyanın en üst seviyede teknolojiyi keşif gözetleme vasıtalarını, ateş sistemleri dahil olmak üzere terörle mücadelede nasıl kullandıklarını kendi gözlerimle gördüm. Bizim ulaştığımız seviye de bence dünya seviyesinde, o kalitede bir seviyeye gelmeye başladı, savunma sanayinde yaşanan gelişmelerle birlikte. Devletin terörle mücadele biliyorsunuz bütün kurum kuruluşlarıyla topyekûn bir mücadele gerekiyor. Sadece silahlı kuvvetlerin rol alması diğer kurum ve kuruluşların kendi üzerine düşen rollerin bunun dışında tutulması gibi bir konu düşünülemez. O nedenle etkili verimli bir mücadele istiyorsanız, Devletin bütün kurum kuruluşlarının hep birlikte ve bütün kaynakların en güzel şekilde kullanılarak terörle mücadelesini sürdürmesi gerekiyor. 2020 yılı içerisinde de İçişleri Bakanlığımız tarafından terörü kaynağında yok etme, kesintisiz operasyon, savunma değil taarruz, güvenlik istikrarı ve terörizmle mücadelenin işin merkezine yerleştirilmesi şeklinde bir mücadele tarzına geçildi. Bunun sonucunda da terörle mücadelede son yıllarda Türkiye’de bir paradigma değişikliğine gidildi. Kapsamlı bir mücadele içerisine girildiği görülüyor. Burada iç güvenlik kurumlarının, koordinasyon ve iş birliği süreçlerinin önemini vurgulamıştım. Son dönemlerde bunun da daha sağlam bir şekilde artarak ve yükselerek devam ettiği de görünmektedir. Ben çalıştığım dönemde de bunu çok iyi gördüm. 2008-2010 yıllarında Kara Kuvvetleri İstihbarat Başkanı olarak 2013-2015 yıllarında da Genelkurmay İstihbarat Başkanı olarak görev yaptım, istihbaratın en üst seviyesinde. Devletin kurumları arasında koordinasyonun, iletişimin, anlık bir paylaşımın terörizmle mücadele doğrultusunda ne kadar önemli bir rol oynadığını ben kendi gözlerimle gördüm ve tecrübe ettim. Eğer siz alınan bir istihbarı bilgiyi kendinize saklıyorsanız o operasyona dönüşmüyorsa hiçbir kıymeti yok zaten. Dolayısıyla onun ihtiyaç duyulan yer ve zamanda, ihtiyaç duyulan makama iletilmesi çok önemli. Bununla ilgili de iletişim vasıtalarımızın çok iyi olması lazım. Koordinasyon usullerinin esaslarının çok iyi değerlendirilmesi lazım ve bunların anında uygulamaya da dökülmesi lazım. Ben kendi başkanlık dönemimde de yapılan uygulamalardan bugüne kadar gelinen bölümde bu konuda da çok yol kat edildiğini ve önemli başarıların da buna bağlı olarak elde edildiğini gördüm. Bugün terör bölgelerine baktığımızda kırsaldan

şehirlere doğru icra edilen operasyonlarda Jandarma, Emniyet, TSK ve MİT gibi kurumların da katılarak operasyonların sürdürüldüğünü, bunlardan etkili sonuçların alındığını görüyoruz. Yine denizlerde de Sahil Güvenlik Komutanlığı ile birlikte Jandarma ve Emniyetin de katılımıyla operasyonlar icra edildiğini görüyoruz. Bu operasyonlardan da güzel sonuçlar alınıyor.

Tabii burada Türkiye’nin terörle mücadelesinde silahlı kuvvetler açısından olsun devletin kurumları açısından olsun yıllarca hep sert unsurlarının ön planda olduğunu görsek de aslında arka planda terörle mücadelede yumuşak güç unsurlarının da devletin unsurları tarafından kullanıldığını görüyoruz. Bizlerde görev süremiz boyunca görev hayatımız boyunca bunları en iyi şekilde uygulamaya çalıştık toplumla birleşme kapsamında toplumsal gelişime katkı kapsamında yürüttüğümüz projeleri ve yaptığımız katkıları bizler hatıralarımız içerisinde o dönemden bugüne aktarıyoruz. Gerçekleştirilen son dönemdeki başarılı operasyonlar sayesinde de gerek sınır içinde gerek sınır dışında birçok terör örgütü üyesinin silahlarını bırakarak ya teslim olduğunu ya da güvenlik güçleri ile iş birliği yapmaya başladığını görüyoruz. Ayrıca pişmanlıklarını göstermeye başladıklarını da görüyoruz.

Son dönemde ortaya çıkan önemli gelişmelerden bir tanesi de bence terörle mücadelede Milli İstihbarat Teşkilatının rolü. Çünkü ben kendi görev dönemimden de biliyorum, istihbarat birimleri bir kere zamanının önemli bir bölümünü birbiriyle yakın temas içerisinde iletişim halinde geçirmesi gerekiyor. Bununla ilgili çeşitli toplantılar veya iletişim vasıtaları üzerinden görüşmeler gerçekleştiriliyor. Değişik mekanizmaların kurulduğu, karargahlar içerisinde yine en son teknoloji iletişim vasıtalarıyla donanmış merkezlerin oluşturduğunu da görüyoruz. Bu kapsamda yapılan yasal değişikliklere de bağlı olarak MİT’in de terörle mücadelede kendisine düşen rolü artan yoğunluk ve çeşitlenen yöntemlerle devam ettirdiğini görüyoruz. Yurt içinde Emniyet, Jandarma ve Güvenlik Korucuları ile sınır ötesinde ise TSK ve MİT ile terör örgütlerine karşı verilen mücadelenin ana aktörleri olarak bu unsurların ortaya çıktığını gözlemliyorum. Yine son dönemlerde özellikle MİT’in sınır ötesi operasyonlarda oldukça başarılı ve çarpıcı operasyonlara imza atması da dikkat çekiyor. Bunlar aslında hep elde edilen istihbaratın operasyona dönüştürülmesiyle ilgili. Yani siz istihbaratı en doğru şekilde elde ederseniz bunu operasyonu yapacak birimlere zamanında iletirseniz o zaman yapılacak olan operasyonlarda başarılı sonuçlar alınması mümkün olabiliyor. Bunun en güzel göstergelerini özellikle son zamanlarda MİT’in gerçekleştirdiği operasyonlarda görüyoruz.

Tabii burada da 2014 yılında MİT Kanunu’nda yapılan değişiklikler sonrası MİT’in özellikle sınır ötesi operasyonlarda oldukça aktif şekilde rol aldığını görüyoruz. TSK çatışma hattında tespit ettiği bölgelerin, kırsal terör barınma alanlarının, silah, depo ve mevzilerini tahrip ederken; MİT de gerçekleştirdiği nokta operasyonlarla daha çok PKK ve PKK/YPG terör örgütünün sözde lider kadrosunu esas alıyor. Bence bu durum Türkiye’nin terörle mücadelede çok katmanlı bir anlayış benimsemesinin göze çarpan bir yansımasıdır. Yani yeni stratejide terör örgütünün sözde lider kadrosuyla mücadelede MİT aktif rol oynamıştır ama MİT bu görevleri yürütürken şundan da eminim ki bunu Devletin bütün kurum kuruluşları ile birlikte gerçekleştirmiştir. Yani silahlı kuvvetler de bunda önemli bir rol oynuyor. Herkesin bu başarılı sonuçlara bir katkısı oluyor.

TSK’nın rolü ve öneminden bahsetmek istiyorum tabii ki Türk Silahlı Kuvvetlerinin ne olduğunu böyle seçkin bir topluluğa anlatmak değil tabi ki maksadım. Herkesin Türk Silahlı kuvvetlerini yakından tanıdığını ve yürüttüğü faaliyetlere de aşına olduğunu biliyorum. Bu son deprem konusu da aslında bu konuyu iyice ortaya çıkardı, gündeme getirdi. Ben meslek hayatım boyunca hem yurt dışında hem de yurt içinde edindiğim tecrübelerden ve yaşadıklarımından hep şunları gördüm; Türk Silahlı Kuvvetleri bu ülkenin en köklü, en saygın ve en güvenilir kurumlarından biridir, bence birincisidir. Devletimizin milli güç unsurları var biliyorsunuz, bunlar bir devletin teminatı olan kurallar. Türk Silahlı Kuvvetleri bu milli güç unsurlarından askeri gücün öznesidir. Türk Silahlı kuvvetleridir yüzyıllara dayanan geçmişiyile devletimizin ve milletimizin bekasının en büyük teminatlarından biri olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Bünyesinde bulunan birlik, karargâh, kuruluşlar, sahip olduğu organizasyon yapısı bilgi ve tecrübe birikimi ve kültürel geçmişiyile dünyadaki diğer silahlı kuvvetler arasında da çok seçkin bir yere sahiptir. Bunu ben yurt dışında yaptığım görevlerde de çok iyi gözlemledim. Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı görevleri bugün saysanız dünyada ilk beşin içerisinde. Silahlı kuvvetleri ve benim diyen ülkelerin yapamayacağı şeyleri yerine getirmektedir. Yurt sathına dağılan birlikleri, kuruluşları ile de devletimizin bütün birimleriyle milletimizle yakın temas ve irtibat halinde faaliyetlerini sürdürmektedir ve milletimizin de göz bebeğidir.

Bunlar terörle mücadelede de çok önemli hususlar. Çünkü siz gittiğiniz yerde eğer oradaki vatandaşla kaynaşmazsanız, o vatandaşın güvenini kazanmazsanız zaten mücadeleye baştan geride başlıyorsunuz demektir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Türkiye’nin hepimiz biliyoruz ki iyi

olduğu birçok uluslararası kurum ve kuruluşlar var ve bunlar vasıtasıyla yurt dışında birtakım faaliyetler sürdürülüyor. Türk Silahlı Kuvvetleri de yine Türkiye’nin iyi olduğu en önemli kuruluşlardan biri NATO biliyorsunuz NATO içerisinde en önemli üyelere bir tanesi ve NATO içerisinde Türkiye bütün ülkelerle olan münasebetlerini sürdürüyor. NATO’nun bütün istihbarat sistemlerinin aynı zamanda kullanıcısı, buralardan bütün bilgilere ulaşma imkânı var, bütün bu bilgileri de paylaşma imkânı var. NATO ile yapılan toplantılarda da yine kendini gidip ifade etmesi ve Terörle Mücadele anlamında da oradaki taleplerini oradaki düşüncelerini herkesle eşit şekilde dile getirmesi mümkün. Ayrıca yine bu geniş organizasyon içerisinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve devletimizin bütün birimlerinin ikili iş birliği toplantıları yapma imkân ve kabiliyetleri var. Bu istihbaratta da böyle, operasyonel faaliyetlerde de böyle. Siz onları davet edersiniz, onlar sizi davet eder. Burada paylaşılan bilgiler terörle mücadelede terörizmle mücadelede etkili olarak kullanılacak hususlar olarak karşımıza çıkar. Ayrıca yine Türk Silahlı Kuvvetlerine baktığımız zaman dünya üzerinde görev yapan bütün askeri atışeler aynı zamanda Genelkurmay İstihbarat Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar ve bütün raporlarını geri bildirimlerini Genelkurmay İstihbarat Başkanlığına bildirirler. Bunlar sadece istihbarat alanında da çalışmazlar yani siz ne görev verirseniz büyükelçilik personeli ile birlikte o görevleri de yaparlar, onlar bizim dünyaya açılan pencereyiz gözümüz kulağımızdır. Yine benzer şekilde Türkiye’de görev yapan yabancı askeri atışelere baktığımız zaman bunlar da Genelkurmayla koordineli olarak faaliyetlerini gerçekleştirirler. İstedığınız zaman çağırırsınız, istediğiniz bilgiyi talep edersiniz, istediğiniz hususları paylaşabilirsiniz. Dolayısıyla bu bir anlamda silahlı kuvvetlere politik alanda da bazı görevler yüklüyor ve bir vasıta olarak karşımıza çıkıyor. O nedenle hani deriz ya “Eli, ayağı, kolu, bacağı uzun” diye, gerçekten de uzundur. Ülkenin her yerine ulaşabildiği gibi dünyanın her yerine de ulaşır. Dünyanın her yerine ulaştığı zamanda orada terörle ve terörizmle mücadele konusunda da kendisine düşen görevleri yapmak için imkân ve kabiliyeti vardır. Tabii ben yaptığım görevlerde terörle mücadele eden ülkelerde sadece kendi ülkemde değil yurt dışında da çalıştığımda hep şunu gördüm: Türkiye’nin terörle ve terörizmle mücadelesini dünyada herkes çok yakından takip ediyor ve ister kıskanarak, gıpta ederek nasıl değerlendiriyorsa bilmiyorum ama onlar ders almaya çalışıyorlar bizden.

Ben bununla ilgili bir kendi başımdan geçen örneği anlatmak istiyorum, biraz da Nihat Ali Özcan Hocam’a atıf yaparak bunu anlatmaya

çalışacağım. Ben Afganistan’da 2013 yılında görevdeyken şimdiki Amerikan Genelkurmay Başkanı Mark Milley Korgeneralliğe terfi etti ve Kolordu Komutanı olarak bizim görev yaptığımız komutanlığa atandı. Göreve başlamadan önce gelip bütün karargahları birlikleri ziyaret etme yani kendilerini göreve hazırlama dediğimiz eğitimleri var, bu eğitim esnasında da ben ona bir saat süreyle benim başkanlığımızdaki faaliyet alanları ile ilgili brifing verecektim. Brifingi yaklaşık 10 dakikada kesti ve bana Türkiye’nin terörle terörizmle mücadelesini anlat dedi. O toplantının sonunda da benden gizlilik bilgileri içermeyecek şekilde bir dosya hazırlamamı ve göreve geldiğinde kendisine teslim etmemi istedi. Bunu bir rehber olarak kullanmak istediğini söyledi. Ben o noktada Türkiye’ye izine geldiğimde çok değerli devre arkadaşım Nihat Ali Özcan Hocam ile buluşup bana iki dosya içerisinde yaptığı akademik çalışmaları vermesini istedim. Şu anki Amerikan Genelkurmay Başkanı bile Afganistan’da yaptığı görevde o bilgileri alarak Türkiye’nin terörle mücadeledeki tecrübelerinden istifade ile görevine başladı ve halen de görevini sürdürüyor. Bunlar çok değerli hususlar. Ben Afganistan’da şunu da yaşadım. O zaman Orgeneral John Allen’ın bir lafı vardı, derdi ki “böyle ülkelerde taktik alanda cereyan eden küçük gözükten bir olay stratejik sonuçlara yol açar.” Onun için siz ülkenin tamamını izlemek bilmek ve bilgi sahibi olmak tedbir almak zorundasınız. Çünkü bir damla gibi gözükten bir olay günün sonunda sizin karşınıza daha büyük kitleleri ve olayları çıkarır.

Tabii silahlı kuvvetler de terörle mücadelede farklı yöntemleri uyguluyor. Bunlardan bir tanesi 1990’lardan itibaren bizim temel zihniyetimizde yer alan etki temelli operasyonel yaklaşım dediğimiz bir yaklaşım. Bunu Milli Savunma Bakanımız Hulusi Akar da zaman zaman yaptığı basın toplantılarında söylüyor ve bunu silahlı kuvvetlerinin neredeyse bütün faaliyet alanlarında kullandığını ifade ediyor. Bu yaklaşım bizim askeri felsefemizden organizasyon yapımıza, satın alma süreçlerine her şeyi etkileyen bir süreç, bir yaklaşım. Türk Silahlı Kuvvetleri terörle mücadelede de yine bu yaklaşımı esas aldı. Bu tüm askeri ve askeri olmayan yeteneklerin etkileşimli, aşamalı bir şekilde uygulanmasını öngören bir strateji olarak ortaya çıkıyor. Eldeki bütün vasıtaların kullanımıyla da Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevini yerine getirmesinin temelini teşkil ediyor. Burada operatif olarak hızlı gerçekleştirilen kararlı operasyonların düşmanın algısı üzerinde bir etki oluşturması ve gerektiğinde bölgeyi fiziksel güç kullanarak kontrol altına alma ve bu kapsamda kara, deniz, hava ve uzay güçleri dahil bütün güçlerin kullanımını, bunların bir hedef üzerinde

odaklanmasını içeren bir strateji. Terörist unsurlara karşı icra edilen askeri hareketlerde bu yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte de 2019 sonrasında özellikle olumlu sonuçlar alındığını açıkça görüyoruz. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatının rollerini ve birlikte gerçekleştirdiği operasyonlardan bahsettim size. Bu operasyonlarda artık çatışma mekanının Türkiye sınırlarının dışına çıkarıldığını, Suriye ve Irak’ın söz konusu operasyonların merkezine dönüştüğünü, özellikle 2019’dan itibaren de çatışma sahasının Irak’a doğru genişlediğini görüyoruz. Özel kuvvet operasyonlarının icra edilmesi de yeni bir operasyon modelinin, derinliklerde yapılan hareketin benimsendiğini ve uygulanmaya başlandığını göstermesi açısından da bizim için önemli. Tabii bunu yaparken sizin bölgedeki özellikle Irak’ın kuzeyindeki unsurlarla da iş birliği yapmanız ve onlarla birlikte bazı inisiyatifler geliştirerek terör örgütlerinin hareket kabiliyetlerinin ve lojistik akışını da sınırlandırmanız gerekiyor. Bu kapsamda da yine Türk Silahlı Kuvvetlerinin devletin diğer birimleri ile birlikte olumlu roller oynadığını ve başarılı çalışmalar yaptığını görüyoruz. Türk Silahlı Kuvvetleri ve MİT iş birliği ile birlikte sınıra paralel dağlık alanlar ve tepeler kontrol altına alınırken, PKK Irak kuzeyinin daha da güneyine çekilmek zorunda bırakılıyor. Bu da gördüğümüz gerçeklerden bir tanesi. Son yıllarda bu operasyonlar esnasında biz klasik olarak hep Türk Silahlı Kuvvetlerinin kara gücünün kullanımına odaklandığını görürken geçmişte, artık kara gücüyle birlikte hava gücünü de bütün unsurlarla birlikte kullandığını, bundan da etkili sonuçlar aldığını da görüyoruz. Etki temelli operasyonel yaklaşımın da sürekli baskılama ve bastırma stratejisi ile desteklendiğini görüyoruz. Bu da sürekli Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen operasyonlarla ve etkili keşif gözetleme vasıtaları kullanılarak bu operasyonların sürdürülmesi anlamına geliyor. Yani sonuç olarak şunu söyleyebilirim daha fazla stratejik kavramlarla sizi sıkmak istemiyorum ama bütün meslek hayatım boyunca terörle mücadele içerisinde ömrümüz geçti, bugün de hala aynı konuları konuşuyoruz. Silahlı kuvvetler zamanın şartlarına uygun olarak bugünün şartlarına uygun olarak her zaman kendisine verilen görevi en iyi şekilde yerine getirmenin gayreti içerisinde oldu. Ben bundan sonraki süreçte de yine terörle mücadelede devletin ana kurumlarından birisi olan silahlı kuvvetlerin kendisine verilen görevi aynı şekilde başarılı bir biçimde sürdüreceğine inanıyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ederim ve bu konferansın herkes için hayırlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Yelda ONGUN: Sayın konuşmacılar ve katılımcılar müsaadenizle oturumu sonlandırmak istiyorum. Bütün katılımcılara çok teşekkür ediyorum.